

XQ-nin ictimai müzakirəsi

Azərbaycan xalqının sosial-mədəni və ictimai-siyasi fikir tarixində görkəmli şəxsiyyətlər çox olmuşdur. Bu tarixin müxtəlif mərhələlərində onların hamısının özünəməxsus yeri və mövqeyi, silinməz izləri vardır. Ancaq elə şəxsiyyətlər də var ki, onların ömür-gün salnaməsi illərin, ayların çərçivəsinə sığışmır, adları tarixin nəhayətsiz üfüqlərinə həkk olunur. Bu üfüqlərdə onların əzəməti, mənəvi ucalığı və doğmalığı daha aydın və parlaq görünür.

Görkəmli ictimai-siyasi və dövlət xadimi, fədakar səhiyyə qurucusu Əziz Məmmədkərim oğlu Əliyev tarixdə silinməz izini, xalqımızın qəlbində mənəvi heykəlini ucaltmış nadir şəxsiyyətlərdəndir.

Görkəmli şair-publisist, ictimai və dövlət xadimi, Əməkdar mədəniyyət işçisi Hidayətın “Xalq qəzeti”nin 10 aprel 2025-ci il tarixli nömrəsində çap olunmuş “Əziz Əliyevin heykəli hardadır?” adlı məqaləsinə diqqət etməklə, mən də Əziz Əliyevin ürəklərdəki heykəlinin onun xidmətində olduğu torpaqda niyə ucaltınamasına təəssüf etdim.

Yüksək mənəvi ucalıqda abidəsi ucaltılan Əziz Əliyevin Bakının yaraşıqlı meydanlarının birində heykəlinin olmaması məni və mənim kimi minlərlə, on minlərlə insanı bir daha düşünməyə vadar etdi. Axı doğrudan da, xalqımızın taleylikli məsələlərini çiyinlərində daşıyan, kommunist rejiminin sərt qadağalarına mərdliklə sinə gərrib xilaskarlıq missiyasını yerinə yetirən bu görkəmli şəxsiyyətə niyə heykəl qoyulmasın? Niyə gül-çiçək dəstələri Əziz Məmmədkərim oğlu Əliyevin heykəlini bəzəməsin?

Onu da qeyd edim ki, sevimli ədəbimiz Hidayətın hələ keçən əsrin 90-cı illərində bu dahi insana həsr etdiyi silsilə məqalələri (“Qurucu Əziz”, “Əziz Əliyev Dağıstanda”, “Odlar Yurdundan və Dağlar diyarının iftixarı”) Azərbaycan və rus dillərində çap olunmuşdur. Qətiyyətlə deyə bilərəm ki, bu məqalələr yalnız Hidayətın Əziz Məmmədkərim oğluna bəslədiyi sevgi və ehtiramın ifadəsi deyil, bu həm də müəllifin yüksək vətəndaşlıq qayəsinin əks-sədasıdır.

“Əziz Əliyevin heykəli hardadır?” sualı ritorik səciyyə daşıyır. Bu sual xalqımızın XX əsr ictimai-siyasi tarixində xüsusi rolu olan Əziz Əliyevin fəaliyyətinə bir də nəzər salmağa, dünyanın müxtəlif guşələ-

Ürəklərdə boy atmış abidə həyatda da ucalacaqmı?

rinə səpələnmiş milyonlarla soydaşımızı milli dəyərlərimizi qorumağa çağıran tarixi bir sualdır. Görkəmli şəxsiyyətlər öz xalqının milli dəyərləridir, bu dəyərlər uca tutulmalı, ucalıqda qorunub dərk olunmalı və qiymətini almalıdır.

Zamanın özünün səsləndirdiyi sualın təməlinə çox mətləblər dayanır. Əziz Əliyevin saflığı və əzəməti, ictimai-siyasi xadim, əsl Azərbaycan övladı kimi ölkə, xalq qarşısındakı əvəzsiz xidmətləri... və bir

də milli mentalitetimizdən çıxara bilmədiyimiz biganəliyin, laqeyd münasibətin ifadəsi. Həyatı təlatümlər və keşməkeşli hadisələr içərisində keçən Əziz Əliyev ermənilərin türklərə qarşı yürütdüyü soyqırımı siyasəti nəticəsində doğma yurdu İrəvandan Naxçıvana, oradan da Güney Azərbaycanın Ərəblər kəndinə pənəh aparmış, ata-anasını da burada itirmişdi. Lakin çətin sınaqlar, ağır məhrumiyyətlər onun

göstərmişdir. Yeddi nəfərdən ibarət olan bu qrupun Təbrizdə, Ərdəbildə, Urmiyada, Zəncanda, Mərənddə həyata keçirdiyi milli-ideoloji tədbirlər Güney Azərbaycanda milli azadlıq hərəkatının və milli şüurun yüksəlməsində mühüm rol oynamışdır.

Qeyd edək ki, bu qrupa Əziz Əliyevdən başqa, Ənvər Məmmədcanlı, Osman Sarıvəlli, Süleyman Rüstəm, Qulam Məmmədli, Mehdiqan Vəkilov, İsmail Nəzərov

kimi tanınmış şəxsiyyətlər daxil idi. Bu insanların milli-mənəvi potensialından çox məharətlə istifadə edən Əziz Əliyev üzərinə düşən missiyanı ləyaqətlə yerinə yetirmişdir. Ümumiyyətlə, II Dünya müharibəsi dövründə faşizmə qarşı mübarizədə xalqların birliyinə və qələbəyə inamını təmin etmək istiqamətində Əziz Əliyevin göstərdiyi xidmətlərin sayı-hesabı yoxdur. Xüsusilə, o illərdə Dağıstana rəhbərlik edərkən – Muxtar Respublikada Partiya Komitəsinin birinci katibi olarkən o, yalnız vəzifə borcunu yerinə yetirməmiş, həm də qardaş xalqın xilaskarı olmuşdur.

Hidayət müəllimin qeyd etdiyi kimi, Əziz Əliyev bu dağlar diyarının xalqlarını amansız repressiya maşınının ağzından xilas etmişdir. Dağıstanlılar indi də bunu minnətdarlıqla xatırlayırlar. Çünki Dağıstan xalqlarının sürgün olunması barədə Kremlin məxfi qərarının reallaşması hər an gündəlikdə olan məsələsi idi. Əziz Əliyev Stalinin bu qorxunc və dəhşətli qərarının həyata keçirilməsinin qarşısını müdrikcəsinə yüksək fədakarlıqla almışdır. Hidayət müəllimin təbiri ilə desək, “Göydə Allah idi, Moskvada Stalin, Dağıstanda... Əziz Məmmədkərim oğlu”.

Görkəmli dövlət və elm xadimi, səhiyyə təşkilatçısı Əziz Əliyevin anadan olmasının 120 illik yubileyi ilə əlaqədar Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham

Əliyevin imzaladığı 18 noyabr 2016-cı il tarixli sərəncamında deyilir: “Onun İkinci Dünya müharibəsi illərində apardığı işlər mühüm hərbi-siyasi əhəmiyyətə malikdir. Azərbaycan və Dağıstan xalqları arasında dostluq və qardaşlıq əlaqələrinin daha da möhkəmləndirilməsi Əziz Əliyevin adı ilə bağlıdır”.

Əziz Əliyev I-II çağırış SSRİ Ali Sovetinin, I-III çağırış Azərbaycan SSR Ali Sovetinin, II çağırış Dağıstan MSSR-in Ali Sovetinin deputatı olmuş, yüksək orden və medallara, bir çox təltiflərə və mükafatlara layiq görülmüşdür. Onun ən böyük mükafatı isə milyonların ürəyində sonsuz məhəbbətlə anılıb özünə ucaltdığı abidədir. Bu mənəvi abidəni əzəmətli və gözəl bir görkəmdə maddi mədəniyyət abidəsinə çevirməyin vaxtı deyilmi?!

1897-ci il yanvarın 1-də İrəvan qəzasının Hamamlı kəndində dünyaya göz açan – İrəvanda, Naxçıvanda, Güney Azərbaycanda, Sankt-Peterburqda, Dağıstanda ağır və çətin illərin sınaqlarında mətinləşə-mətinləşə qurub-yaradan Əziz Məmmədkərim oğlu Əliyevin Bakıda heykəlinin ucaldılması onun anadan olmasının 130 illiyinə ən böyük töhfə olardı.

Avtandil AĞBABA,
filologiya elmləri doktoru